

ADHD & FASD

Mijn recente vakantie begon in Kaapstad. Kaapstad is de moederstad van Zuid-Afrika met een bevolkingsaantal van ruim drie miljoen. Daar bezocht ik de reizende tentoonstelling 'Da Vinci - The Genius' welke ik in Rotterdam gemist had.

Leonardo da Vinci is voor mij de ultieme ADHD'er met zijn energieke, anders denkende vermogen en vooral zijn creativiteit. Iets wat ik in al mijn ADHD-patiënten terug zie. Dat maakt dat ik mij realiseer dat zonder ADHD'ers de wereld zou stagneren, omdat niemand zich dan zou afvragen of iets ook niet op een andere manier kan. Voor mij is ADHD dan ook geen ziekte, maar een aanwinst, welke met de juiste begeleiding tot zijn volle ontplooiing kan komen tot ons aller voordeel. Het probleem ligt voor mij dan ook niet in ADHD, maar in de vaak hieraan gekoppelde mede-diagnoses (comorbiditeiten) of andere diagnoses die zich ook kunnen presenteren met ADHD-kenmerken (bijvoorbeeld angststoornissen, autisme en FASD).

200 kilometer ten noorden van Kaapstad licht het gehuchtje Aurora. 70% van de bevolking is van gekleurde afkomst, meestal ongeschoold en feitelijk allemaal alcoholist. Bij een recente bijscholing werd het benoemd tot de plaats met het hoogst voorkomende cijfer van FASD (Foetal Alcohol Spectrum Disorders) in de wereld met maar liefs 180 per 1000 (Farrsa - foundation for alcohol related research South Africa).

FASD wordt veroorzaakt door het gebruik van alcohol gedurende de zwangerschap. Dit geeft niet alleen schade aan een aantal organen, met soms typerende uiterlijke kenmerken als gevolg, maar vooral de schade aan de hersenen, met daaraan gekoppelde gedragsafwijkingen, staan voorop. (www.fasstichting.nl en www.fasdpn.org).

Hoe vaak FASD in Nederland voorkomt is onbekend. Het is een heel gevoelig onderwerp en vooral uit het medisch perspectief wordt veel aandacht besteed aan de schuldgevoelens die een diagnose van FASD bij de biologische moeder zou kunnen veroorzaken. Ik ken echter geen moeder die haar kindje doelbewust wil beschadigen. In deze moderne tijd is het echter bijna niet meer denkbaar dat men niet op de hoogte is van de risico's van het gebruik van diverse substanties gedurende de zwangerschap. Wij zijn toch geen bevolking van analfabeten? De schuldgevoelens zijn aanwezig, zonder of met de diagnose. Een duidelijke diagnose waarbij de biologische moeder betrokken kan worden in de verdere begeleiding is juist therapeutisch.

In onze 'kind-onvriendelijke' westerse samenleving zou ik als kinderarts echter graag meer aandacht voor het kind willen hebben en me geen zorgen over de biologische moeder willen maken. Op de FASD-poli zien wij echter relatief weinig biologische moeders omdat ongeveer 70% van de kinderen met FASD in Nederland in de pleegzorg zit.

Wel is de voorlichting door medici en verloskundigen vaak onvolledige of onjuist door bijvoorbeeld kleinere hoeveelheden van alcohol gedurende de zwangerschap niet af te raden en soms zelfs aan te bevelen. De Gezondheidsraad was echter duidelijk in zijn uitspraak hierover - er is geen veilige ondergrens (Gezondheidsraad - Risico's van alcoholgebruik bij conceptie, zwangerschap en borstvoeding. Publicatie 2004/22). Aan hun pleidooi voor eenvormig advies wordt

Rudi Kohl is kinderarts, GGZ arts en FASD-deskundige, werkzaam bij Inter-Psy te Groningen. Hij is opgegroeid in Zuid-Afrika en werkt nu al ruim 18 jaar in Nederland. In 2009 werd hij Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, mede in verband met zijn werkzaamheden voor de FAS-kinderen.

weinig gehoor gegeven (terwijl alcohol de meest algemene oorzaak van aangeboren hersenschade, en FASD geheel te voorkomen is!).

Er zijn weinig argumenten in te brengen tegen het feit dat hoe meer en hoe langer alcohol (vooral 'binge' drinken) gebruikt wordt tijdens de zwangerschap, hoe meer het risico voor FASD toeneemt. Dat zou veronderstellen dat iedere zwangere alcoholist een baby met FASD zou moeten krijgen. Zelfs in het ergste scenario is dat hoogstens 180/1000. Vele andere factoren spelen ook een rol, zoals; voeding, andere medicamenten en substanties, stress en een aantal genetische factoren. Hiervan zijn een aantal al bekend. Een aantal genetische factoren wordt nog onderzocht. Een enkel simpel DNA-model als oorzaak van FASD lijkt mij, zoals bijvoorbeeld ook bij astma is gebleken, zeer onwaarschijnlijk.

De diagnose FASD stellen is complex. Het onderzoek dient tenminste multidisciplinair te zijn en liefst verricht te worden bij één van de inmiddels drie 'dedicated' FASD-poliklinieken die sinds 2004 in Nederland zijn opgericht, zoals bij de meest recente, in 2013 opgezette FASD-Poli bij Inter-Psy in Groningen. De originele doelstelling is diagnostiek, maar dit wordt langzamerhand uitgebreid met verdere begeleiding en onderzoek.

Hoewel de kinderen met FASD vaak een aantal typische gezichts-

kenmerken kunnen hebben (dunne bovenlip, gladde philtrum, smalle oogspleet) dient dat op de juiste manier, met de juiste apparatuur en techniek gemeten en beoordeeld te worden. Patiënten worden echter niet voor hun uiterlijke kenmerken verwezen, maar voor hun gedragsproblematiek, welke een indicatie geeft van de onderliggende hersenschade. Meestal worden deze patiënten hiervoor al in de GGZ begeleid en zijn de patiënten dus ook daar te vinden.

De richtlijn voor psychologen is de volgende. Een patiënt die onderzocht wordt op ADHD- en/of autisme kenmerken, waarbij vooral problemen in de executieve functies maar ook problemen in de gewetensvorming bestaan, met (het vermoeden van) blootstelling aan alcohol gedurende de zwangerschap (ongeacht de hoeveelheid) dient differentiaal diagnostisch aan FASD gedacht te worden. Een zo snel mogelijk juiste diagnosestelling en de benodigde lange termijn begeleiding is van groot belang.

Terug in Kaapstad, terwijl ik mij stond te verdiepen in de geheimzinnige glimlach van de Mona Lisa van Leonardo da Vinci, dacht ik aan zijn moeder. Had zij misschien ook het Bijbelse verhaal over de geboorte van Samson gehoord: "zie, gij zult zwanger worden, en een zoon baren; zo drink nu geen wijn noch sterken drank" (Richteren 13:7) en daarmee haar ongeboren baby beschermd heeft en ons een geniale ADHD-er heeft geschonken? ●